

МИМОХІД Д.К.,

*аспірант кафедри «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»;*

ТАРАН В.О.,

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри «Соціальна робота»
Національного університету «Запорізька політехніка»
м. Запоріжжя, Україна*

ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ГРОМАДСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Дослідження громадської організації як складової громадянського суспільства в умовах динамічних соціально-політичних процесів, що характеризують нинішній стан України, потребує застосування відповідного методологічного підходу. Такий підхід має використовувати значний пласт понятійно-категоріального апарату з системи знань багатьох наукових напрямів, а саме з філософії, політології, соціології, державного управління, правознавства, суспільствознавства, історії та інших класичних і новітніх наук. Серед останніх достатньо назвати такі, як аналіз

державної політики, публічне адміністрування в неурядових організаціях, адміністративний менеджмент, теорія організації, теорія соціального розвитку, порівняльна політологія, політична регіоналістика, соціальне прогнозування, футурологія, конституційне право, адміністративне право, системний аналіз, кібернетика, теорія складності та ряд інших. Всі вони здатні дати більш ґрунтовні відповіді на питання стосовно зародження, динаміки, варіативності, ефективності, функціональності й результативності того чи іншого суспільно-державного явища і публічного феномена, серед яких особливе місце посідає громадська організація як складова державного конструкту в системі розвитку публічно-управлінських відносин. Отже, можна зазначити, що методологія дослідження проблеми громадської організації – це своєрідний інструментальний конструкт, сукупність методів, або ж цілісна система способів дослідження соціально-відповідальної діяльності інституцій держави і суспільства, їхньої організаційної структури, особливостей практичного пізнання дійсності та обґрунтування результатів публічно-управлінської діяльності. Якщо ж говорити про сукупність найбільш універсальних загальнонаукових, філософських та спеціальних, конкретно-наукових методів, які доречно використовувати для дослідження феномена громадської організації, то фахівцями акцентується увага на модифікації системного та інституціонального методів, композиції синергетики, соціальної діалектики, порівняльного аналізу і синтезу, аналогії, структурно-функціонального методу, методу індукції та дедукції, моделювання, ідентифікації та ін. [2].

Серед перерахованих методів одним із найбільш універсальних є системний метод (Л. фон Берталанфі, Г. Саймон, П. Друкер, А. Чандлер та ін.). У загальному вигляді під цим методом розуміється механізм дослідження певного об'єкту як системи елементів. Останні взаємодіють між собою на основі звичних параметрів, але не порушують принципи системної цілісності, структурності, множинності та ієрархічності. Якщо говорити про дослідження громадської організації, то вона може розглядатися в контексті функціонування різного рівня системних організацій – від загальнонаціонального до місцевого, з урахуванням нових моделей взаємодії інституцій держави і суспільства, особливостей громадських організацій в сучасних умовах українського державотворення, що передбачає конкретизацію шляхів державного сприяння розвитку громадських організацій у напрямку еволюції громадянського суспільства.

Базовими категоріями системного методу є наступні: «система», «організація», «структура», «управління», «функція», «елемент» та ін., які

в цілому дозволяють дати надзвичайно повне уявлення про сутнісні прояви громадської організації як феномена.

Розгляд громадської організації з точки зору системного підходу передбачає розгляд її функціонування в загальнонаціональній системі відносин. Остання є динамічною, тобто має природну готовність до змін під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Зовнішня її цілісність при цьому не зазнає особливих змін, але корегується існуючим політичним режимом. Тому в цілому являє собою монолітну систему, групу об'єднань громадян, як сталого, унормованого законодавчо організму, який є своєрідним уособленням класичного розуміння громадянського суспільства. Внутрішня система представлена розгалуженням громадських організацій і досліджується за відповідними видовими критеріями, які визначають особливості їхнього практичного функціонування у відповідній системі відносин. Одночасно зазначений метод припускає вивчення змінності системи громадських організацій як в горизонтальному, так і вертикальному напрямку.

Отже, громадські організації існують у межах певного середовища, яким є як держава, так і громадянське суспільство. Можна сказати, що громадські організації виступають їх підсистемою. В структурі громадянського суспільства громадські організації є такими ж елементами, як інституції державної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднані територіальні громади. Всі вони публічно взаємодіють між собою, водночас виступаючи й представництвом іншої окремої системи або підсистеми. Ще більш складними є взаємовідносини громадських організацій з іншими елементами в структурі держави, основними з яких виступають територія, населення і влада. Держава до того ж виконує тут специфічну роль: вона сприяє розвитку громадських організацій, підживлює їх функціонування правовими та політичними інструментами. При цьому, державу треба сприймати не як структуру, що тотально контролює сектор громадського самоуправління, одностороннє нав'язуючи йому свої правила, але швидше як інститут, що узгоджує норми й межі життєдіяльності в громадських організаціях у повній гармонії із запитами демократичного суспільства, тобто стимулює співпрацю в державотворенні.

Розгляд же самої громадської організації як системного утворення, що представляє собою сукупність внутрішніх взаємодіючих елементів, дає можливість глибше дослідити сутнісні, діяльнісні, структурно-функціональні, інституційні та інші особливості досліджуваного об'єкту.

Системний метод дає можливість деталізувати багатоаспектність досліджуваної проблеми. До таких аспектів можна віднести наступні:

елементарний, структурний, цільовий, ресурсний, комунікативний. Важлива роль належить й історичному аспекту, який досліджує історичні передумови і традиції громадських об'єднань українців, витоки та поетапність розвитку відповідної системи, тобто мережі громадських організацій.

Важливою складовою системного методологічного підходу є визначення поетапності системного вивчення [1]. При системному підході до вивчення громадської організації можливо виділити три етапи. Перший етап – вивчення ступеня організованості громадської організації як складної системи. Для цього, зокрема, аналізуються властивості публічних елементів громадянського суспільства – громадських організацій, мережа яких виступає відповідно її підсистемою, з одного боку, а з іншого – сама утворює іншу систему. Другий етап – дослідження правил і норм функціонування громадських організацій, системи законодавчої бази діяльності інституцій, які скеровують до відповідних організованих, колективних дій, формують певні настанови й поведінкові ознаки представників громадської організації. Третій етап – аналіз динаміки розвитку громадської організації, мотивів і самого факту створення інституції, її буденної роботи, перспектив подальшої життєдіяльності [3].

Система має здатність до самовідтворення та саморегуляції. Це є головним показником її самодостатності. У той же час, спроможність системного підходу активно реагувати на гнучкість соціальної системи в цілому, обумовлює його здатність до модифікації. Останнє робить системний підхід ще більш універсальним і відкритим для можливості взаємодії з іншими методологічними підходами – синергетичним, соціальною діалектикою, порівняльного аналізу і синтезу, аналогії, структурно-функціональним, індукції та дедукції, моделюванням, ідентифікацією тощо, що дає можливим розглядати його як складову гібридної методологічної парадигми.

Список використаних джерел

1. Немченко А.Б., Ніраз І.В. Методологія системного підходу в управлінні організацією. Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету. Вип. 10. Ч. 1. Кіровоград : КНТУ, 2010. С. 279.
2. Токар М. Громадські організації України в системі розвитку публічно-управлінських відносин : монографія / Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. 412 с.
3. Токар М. Ю. Застосування системного методу в дослідженнях розвитку громадських організацій. Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарПІДУ НАДУ «Magistr». 2019. Вип. 1 (64). С. 63–69.